

NOVOTNÝ, Ľ. 2014. Počiatky pravekého umenia na Slovensku. Martin: Matica slovenská. 279 s. ISBN 978-80-8128-080-1.

Lukáš Makky; lukas.makky@gmail.com

V lete roku 2014 sa na knižných pulkoch (a stránkach internetových kníhkupectiev) objavila, z môjho hľadiska dlho očakávaná a potrebná publikácia *Počiatky pravekého umenia na Slovensku* od Ľubomira Novotného. Publikácia je štruktúrovaná v duchu historickej odbornej literatúry a ponúka syntetický materiál o pravekom umení rozdelený do kapitol v chronologickej následnosti, od najstarších podôb pravekého umenia po jeho najmladšie podoby. Tu by sa dala autorovi vyčítať prevedená selekcia, ktorá z akéhosi dôvodu opomenula najmladšiu etapu praveku, konkrétne dobu železnú s jej halštatskou a laténskou fázou (aj keď doba laténska je radená už do protohistorického obdobia, čo je možno dôvodom voľby opomenúť dobu železnú celú), ktoré priniesli výrobky vysokej umeleckej hodnoty, alebo aby som citoval autora „[...] ktoré znesú kritéria umenia, vrátane predmetov umeleckého remesla a užitočného umenia“ (s. 8).

Na základe čoho však môžeme hovoriť o pravekom umení? Aké kritéria a východiská má autor presne na mysli? Autor síce ponúka niekoľko definícií pojmu „umenie“ a priznáva svoje sympatie voči Verporteho tézam (s. 8) alebo aktuálne príspevku T. Junkera (s. 8-9), no nikde explicitne nepoukazuje na užitie tej ktorej definícií v svojej selekcii. V svojom estetickom nazeraní na praveké umenie k tejto problematike pristupujem značne kriticky a preto som netrpezlivo očakával formuláciu, stanovenie výberu prvkov, ktoré by (mi) ukázalo cestu, aj keď z hľadiska súčasného bádania na poli teórie umenia a estetiky, je takáto definícia len fatamorgánou a náučným chodníkom bez konca, ktorá buď rozširuje, alebo veľmi zužuje pôsobnosť umenia.

Napriek uvedeným (z môjho hľadiska len subjektívnym a názorovým) nedôslednostiam ponúka publikácia priam ukážkový, akademicky korektný a kunsthistoricky trefný a vecný, a tým pádom aj interdisciplinárny (archeológia, religionistika, dejiny umenia a čiastočne antropológia) pohľad na čoraz viac populárnejšiu problematiku pravekého umenia. Kladne treba hodnotiť druhú kapitolu zameranú na výskum súčasného stavu bádania, ktorá stručne ale efektne prezentuje kľúčové publikácie z nášho územia mapujúce najstaršiu tvorivú činnosť ľudských predkov a súčasne materiál s ktorým musel Ľ. Novotný nutne pracovať a ktorý zručne doplnil.

Autor prezentáciou istých artefaktov mimovoľne nastoľuje provokatívnu otázku hraníc a podôb pravekého umenia a poukazuje na praveké nástroje ako na prvé podoby pravekého umenia. V širších súvislostiach sa k závažnej otázke však bližšie nevyjadruje a v ním zvolenej koncepcii prezentuje ďalej výrobky pravekého sveta s dôrazom na „výtvarnosť“ analytickým a archeologickým prístupom doplneným o kunsthistorické formulácie a religionistické, kulturologické a umenovedné interpretácie. Religionistická línia analýz a ústredne postavenie náboženstva v umení ale aj pri jeho interpretácii je zreteľné citovaním J. Svobodu, keď Novotný okrem psychologického a semiotického pohľadu na počiatok umenia píše: „*Ak jestvuje matka umení, je to náboženstvo*“ (s. 19).

Štruktúra kapitol a rozloženie textu venovaného jednotlivým obdobiam, kultúram alebo problémom je logická a priamočiara. Autor postupuje od tendencií všeobecných k ich konkrétnym až lokálnym prejavom, ktoré formovali špecifická kultúrneho podložia určujúce pre ďalší vývoj, v niektorých bodoch sa zmieňuje o unikátoch, ale nezahľuje čitateľa informáciami, ktoré by mali za následok stratu čitateľnosti a prístupnosti textu. Pestrá vizualizácia jednotlivých artefaktov, často zobrazujúca detaily výjavov, alebo plastických aplikácií/vzorov, so zreteľom na komparáciu iných, podobných artefaktov dopĺňa obraz o podobe pravekého umenia a buduje lepšiu predstavu o mieste a význame jednotlivých objektov v európskom alebo stredoeurópskom kontexte.

Vytýčené ciele danej publikácie sú viac ako nad mieru naplnené a v čitateľovi zanechávajú pocit kompaktnej a detailne premyslenej štruktúry. Autor neprezentuje len suchopárne analýzy, či zastarané (a často obľúbené) formálne (a popisné) interpretácie, ale ako skúsený umenovedec venujúci sa aj modernému umeniu, ponúka širokú škálu často podnetných interpretácií a hypotéz doplnených o bohatú komparáciu s možnými vzormi a modelmi jednotlivých výjavov alebo tvarov a podôb pravekého umenia, ktoré praveký (ako hovorí autor) „anonymný tvorca“ nasledoval, cielene modifikoval alebo v tvorbe popieral. Jednotlivé prístupy a postrehy idú ďaleko za archeologické interpretácie a s artefaktmi pracujú ako so skutočnými reprezentantmi umenia a sveta umenia a nie len ako s kultúrnymi, historicky hodnotnými objektmi.

Zhodnotiť význam podobnej publikácie je nad rámec jednej recenzie a jedného (často subjektívne formulujúceho) človeka. Jej kvality, opodstatnenie a význam pre vedecký diskurz sa ukážu až časom. Z môjho stanoviska však môžem do *Počiatku pravekého umenia na Slovensku*, vložiť len nádej pre jej priaznivé prijatie čitateľmi, nie len kunsthistorikmi a archeológmi, ale aj širšou odbornou verejnosťou, ktorá by mala kvalitatívne a kvantitatívne prednosti publikácie dostatočne doceniť.

Mgr. Lukáš Makky
Inštitút estetiky a umeleckej kultúry
FF PU v Prešove
lukas.makky@gmail.com

www.casopisespes.sk
